

נרטיב חלופי לסיפורו של חוזה המדינה

הסופר משה לונה הוציא לאור את הספר "המסע המשולש - תמונות עלומות מראשית הציונות" (כנרת זמורה דביר) - רומן ביכורים נועז, חתרני, מקורי וחרף וספר הרפתקאות יוצא דופן, שבו מתוארים בצורה מוחשית ימי ראשית הציונות ומארים באור מפתיע ומטריד

יהורם גלילי

הסופר משה לונה, צילום: יהורם גלילי

"תמיד תהיתי מהם המניעים האמיתיים של פוליטיקאים שמסתתרים מאחורי כל הגיונים הכביכול ממלכתיים, ואם כבר פוליטיקאים - אז למה לא ללכת על הראשון ביותר מבין הראשונים? כך יצא שגיבור ספרי, ד"ר הנדריק זליג באומן, הוא המקבילה הספרותית של הרצל. הגיבור עדיין מארגן את הקונגרס הציוני, אך בעיקר כדי למצוא משמעות לחייו והרבה פחות בגלל העניין הציוני. הרומן מספר את סיפורו של דמויות משלהי המאה ה-19 שמחפשות תכלית לחייהן. האירועים בספר מתכתבים עם אירועי ההיסטוריה כגון: הקונגרס הציוני, התיישבות, עבודה עברית, גאולת הארץ והיי שיתוף, אבל המניעים הם אישיותיים פסיכולוגיים, מניעים שמהם לא נבנים מיתוסים ומהם בודאי לא בונים מדינה. כך יוצא שד"ר באומן הוא פסיכיאטר שאינו מודע לפסיכיותו. לשם כך המרתי את הרצל העיתונאי והמחזאי בד"ר באומן הפסיכיאטר והניורולוג. דרך אגב, ד"ר הנדריק זליג באומן הם אותם ראשי תיבות של בנימין זאב הרצל - רק בהיפוך"

כך אומר הסופר משה לונה, שבימים אלה יצא לאור ספרו החדש "המסע המשולש - תמונות עלומות מראשית הציונות" (בהוצאת כנרת זמורה דביר). מדובר ברומן ביכורים נועז, חתרני, מקורי וחרף, המייצר נרטיב חלופי לסיפורו של חוזה המדינה, בנימין זאב הרצל. באמצעות שימוש מתוחכם בעברית אנכרוניסטית שנדמית כשאובה הישר מסוף המאה ה-19, ולצד תיאור מפורט של בגדים, נופים, מאכלים וריחות, קמים לנגד עיני הקוראים בצורה מוחשית להפליא ימי ראשית הציונות, ומארים באור מפתיע ומטריד. זהו ספר הרפתקאות יוצא דופן, משעשע כשם שהוא מעורר אי-נחת, המעלה מחשבות על תקפותם של נראטיבים ועל כוחם בהבניית מציאות.

ב"המסע המשולש" ד"ר הנדריק זליג באומן, פסיכיאטר נועז מהמבורג, יוזם ומארגן את הקונגרס הציוני הראשון שאמור להיערך בבאול ב-1897. פיגוע טרור המתרחש ערב לפני הקונגרס על ידי צמד בדלנים צרפתים מעכב את הגעתו לטקס הפתיחה, וד"ר באומן מחפש דרכים חלופיות להגיע לבאול בשעה היעודה.

במהלך מסעו מתודעים הקוראים לפיסות מעברו האקסצנטרי והאפל, שכולל ביקור דרמטי בארץ ישראל על מנת למצוא פתרון לבעיה היהודית, רצח והימלטות משלטונות החוק, הפלגה באניה לצד אריסטוקרט אוסטרי שמאס בחייו, פתיחת דוכן נקניקיות מצליח בניו-יורק, ולבסוף, מניסיון נואש למצוא תכלית לקיומו השביר - ארגון היסטורי של הקונגרס הציוני הראשון בבאול.

ד"ר באומן, הדמות הראשית בספר "המסע המשולש", הוא פסיכיאטר שאינו מודע למצבו הנפשי הרעוע. הוא חש נרדף ובטוח שכולם רוצים להרע לו או גרוע מכך לחסלו פיזית. כך הוא משוכנע שבלייל המסע לבאול יושבי עגלת המשא עומדים לערוך לו משפט שדה ולהוציאו להורג. לדברי לונה, הוא גם כפייתי בשיגעונו למצוא פתרון לבעיית העם היהודי, במשיכתו לגולה, במשיכתו להימורים ועוד.

לונה: "הוא הזוי ואינו מתקשר עם המציאות. הוא נע בין גבהים של נאומים מליציים מלאי פאתוס לבין נטיות אובדניות. הוא מצמיד את קנה האקדח לרקתו, אך לבסוף לא אחר אומץ ללחוץ על ההדק. הוא משוכנע שהוא נבחר למלא את השליחות ההיסטורית על ידי כוח עליון, כלומר דימוי עצמי מופרז, אך מתחת לפני השטח רובץ מבנה פסיכולוגי מעורער ושביר. נוסף על כך, ד"ר באומן הוא מדען בחזית המדע, אתאיסט מוחלט, אבל עדיין מתקשה להסביר את העולם ללא אלוהים. לזכותו ייאמר שבניגוד לרבים מהפוליטיקאים בני זמננו הוא לא אדם ציני, ובוודאי לא תועלתני מבחינה חומרית."

בהקשר זה חשוב לציין כי ידוע כי חוזה המדינה בנימין זאב הרצל סבל מדיכאונות, ורעייתו ז'ולי ושניים מילדיו לקו בנפשם: האישה ניסתה להתאבד, בנו הגם התאבד ובתו טרודה סבלה ממחלת נפש, אושפזה במשך שנים רבות ונספתה בשואה. הרצל, שהיה דוקטור למשפטים, שנטה לדיכאונות כמו ד"ר באומן, הדוקטור לרפואה והפסיכיאטר, הסתבך בחורף 1884-1885 בשלושה סכסוכים שונים, שבהם הזמין את יריביו, אחד מהם אדם שתפס את כיסאו במועדון, לדו-קרב. למרבה המזל, בשלושת המקרים הדו-קרב לא יצא אל הפועל. בספרו של לונה קרב יריות זה מתרחש, והוא מזכיר מעין מערב פרוע במזרח התיכון ומסתכם בארבע גוויות. ד"ר באומן מסתבך בקרב יריות עם שודדים ויורה בהם למוות, ולאחר מכן מנהל דו-קרב מאולתר עם יהודי בשם ששה והורג גם אותו, והמשטרה העות'מאנית מנסה ללכוד אותו באשמת רצח.

משה לונה, בן 55, יליד תל אביב, מתגורר באמסטרדם, הולנד. הוא נולד אל תוך הרעש, ההמולה ועשן האוטובוסים של רחוב אבן גבירול בתל אביב, ומשוכנע שיש לכך חלק נכבד בחוסר השקט שמקנן בתוכו ובמהלך חייו התזויתי. הוא מספר על ילדות עירונית רגילה, אך נזכר גם בחרדות קיומיות ודאגנות יתרה של ההורים, מעין עננה שריחפה לה בחלל האוויר. עם זאת הוא מדגיש: "סך הזיכרונות בהחלט חיובי". הוא למד בתיכון עירוני א' בתל אביב, ולאחר השירות הצבאי השלים תואר ראשון במתמטיקה ומדעי

המחשב באוניברסיטת תל אביב. לאחר מכן, עבד במשך ארבע שנים בפיתוח תוכנה בחברת אמדוקס, ואז התחיל שלב החיפושים והנדודים שנמשך למעשה עד היום. בסוף שנות ה-90 הוא התגורר כחמש שנים במנהטן, ולאחר מכן 12 שנים במדריד, חמש שנים בציריך ונכון להיום תשע שנים באמסטרדם. בין לבין הוא סיים תואר שני ביחסים בינלאומיים. לונה: "תמיד נמשכתי להיסטוריה ולתהליכים גיאופוליטיים. אני מרגיש מעין נודד דיגיטלי. למרות המרחק מישראל נשארתי מחובר, אבל המרחק עושה לפעמים זה טוב כי זה מנמיך את הווליום ונותן לראות דברים בפרספקטיבה". ביום יום הוא עוסק בפיתוח תוכנה, אבל חולם להחליף מקצוע ביום מן הימים. לונה: "אני אוהב תיאטרון ומחזות. סבא שלי עבד בתיאטרון האוהל קרוב ל-30 שנה, וכילד בייליתי במשך שעות רבות על המדרגות ביצע. לא ממש הבנתי מה ראיתי, אבל הקסם של החושך והבמה נשארו איתי" (תיאטרון האוהל נסגר רשמית בשנת 1969, אך בשנות ה-70 וה-80 נערכו באולם האוהל הצגות רבות ומופעי בידור)".

הוא אוהב מאוד סיפורים על תל אביב ועל ארץ ישראל של פעם. "המשפחה של אימי הגיעה לתל אביב לפני 100 שנה, בשנות ה-20 של המאה הקודמת. לכן אני מרגיש שיש מאוד לעיר. אני אוהב את הסיפור הישראלי, אבל מתרחק מוויכוחים פוליטיים ומשתדל למלא את זמני בהרצאות על ספרות, היסטוריה ופילוסופיה, כמו למשל אלו של פרופ' דן מירון או פרופ' הנרי אויגר. שלהי המאה ה-19 תמיד סיקרנו אותי, הן מבחינה רעיונית והן מבחינת הטכנולוגיה והמודרניזציה. תרבות הפנאי, הצרכנות והבורגנות הזעירה החלו לצמוח, והעניקו לאזרחים מעין אשליה של 'גאולה'". באותה נשימה מזכיר לונה את סיפורי העיירה היהודית של מנדלי מוכר ספרים, ושלוש עליכם. "נורא אהבתי גם את ספרו של מתן חרמוני, 'היבוי פבלשינג קומפני', על חייהם של סופרים יהודים, מראשית המאה ה-20, שהיגרו ממזרח אירופה לארצות הברית".

הספר "המסע המשולש" מביא לקדמת הבמה את חולשות האדם או חולשות היחיד, שברוך כלל אינם מופיעים בספרי ההיסטוריה. לדברי לונה, הטכנולוגיה והמדע משנים את חיינו ואת אופן ההתקשרות בינינו, "אך טבע האדם הוא דבר שלא השתנה מאז ימי קדם. בכל אדם קיימת מידה כזאת או אחרת של אנוכיות, קנאה, רדיפת כבוד, רדיפת בצע, נכלוליות וכד'. חשוב לו לציין שהספר חתרני במובן שהוא חותר תחת תקופתם של אתוסים ונרטיבים, אבל בוודאי שהספר אינו חותר תחת תקופתה של המדינה. לדבריו, מי שירצה למצוא בספרו קווים מקבילים בין מנהיג בעל שיעור קומה מאותה תקופה לפוליטיקאים בני ימינו מוזמן לעשות זאת על אחריותו בלבד. הוא מודה כי במהלך כתיבת ספרו חשב לא פעם על מדינאים ועל מה שמניע אותם, במנותק מהדף האידיאולוגי שמפעם בהם או נעדר מהם.

לונה, העוסק בפיתוח תוכנה קרוב ל-30 שנה,

"המסע המשולש - תמונות עלומות מראשית הציונות" מאת משה לונה, צילום: יחיא

מוצא דמיון רב בין פיתוח התוכנה לתהליך הכתיבה של ספרו. לדבריו, גם תוכנות מספרות סיפור, רק ששם הדרמה לא מתרחשת בטקסט אלא בחדרי הישיבות. "למרות שמדובר בספר הביכורים שלי הרגשתי נוח מאוד עם טקסטים ארוכים, עם הזוות של טקסטים מעלה ומטה, עריכה בלתי פוסקת של פסקאות, אינספור גרסאות, אך בעיקר ההכרה שלפיה הטקסט לא יהיה מושלם לעולם, אבל טוב מספיק על מנת לשחררו לעולם, ממש כמו בתוכנה".

למרות שהוא מתגורר בחו"ל קרוב ל-30 שנה, הוא מודה כי כמו הציטוט האינטרנטי המיוחס לברברה סטרייזנד: "אפשר להוציא את הנערה מברוקלין אבל אי אפשר להוציא את ברוקלין מהנערה", תקף גם אליו, עד שלפעמים נדמה לי שישאליות היא כמו תכונת אופי או מבנה גוף - אפשר לשפר אבל אי אפשר להיפטר מזה. כלומר, אני יכול לחיות קרוב ל-30 שנה בחו"ל, אבל עדיין אפתח את הבורק עם כותרות העיתונים, או שאסגור את היום עם האזנה לפודקסט בעברית. בשבילי הכי ישראלי זה 'שבת עברית' ברדיו בחוף גורדון בתל אביב".

באתר האינטרנט, שכתובתו: [mosheluna.com](https://www.mosheluna.com), מופיעים אירועים אומנותיים נפלאים שאותם איירה מאירת ספרים אוקראינית צעירה ולא מוכרת, שהוא נהנה לעבוד איתה עליהם. "כמוכן שאין לה מושג קלוש שבקלושים על הרצל, או על העלייה הראשונה, אבל השאלות שלה גורמות לי לחשוב על הנופים, על הבגדים ועל הסצנות באופן שונה מהכתיבה. היא מאד מתודית ורוצה להבין את פרטי הפרטים של כל סצנה שהיא איירה, כולל המוטיבציה של הדמויות, מהיכן הן באות ולאן הן הולכות".

ניתן להשיג את הספר בחנויות הספרים בארץ, כולל בחנויות המקוונות, ובקישור: <https://www.mosheluna.com>